

MPRA

Munich Personal RePEc Archive

Accounting Principles and Fiscal Rules

Ciumag, Marin

Universitatea "Titu Maiorescu" Bucuresti

12 September 2004

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/14963/>

MPRA Paper No. 14963, posted 26 May 2009 16:13 UTC

PRINCIPII CONTABILE ȘI REGULI FISCALE

Lect. univ. dr. Marin CIUMAG

Analiza comparativă a regulilor fiscale și celor contabile, scoate în evidență că între ele există și divergențe, pe lângă numeroasele elemente comune la care fac apel. Manifestarea cea mai concretă a acestui fapt este dată de diferențele care există, de regulă, între rezultatul contabil și cel fiscal. În legătură cu alt impozit, remarcăm că există cazuri în care părți de taxa pe valoarea adăugată afectează cheltuielile întreprinderii, situație contrară regulii de neutralitate a acestui impozit în raport cu rezultatul (este vorba de ceea ce se numește remanenta taxei pe valoarea adăugată). Pentru identificarea acestor diferențe, analiza modului în care respectarea principiilor contabile este influențată de considerente fiscale poate fi semnificativă.

În dorința de aliniere la referențialul contabil european, normalizatorii români au reținut, în mod explicit, principiile contabile prevăzute în Directiva a patra europeană¹: principiul prudenței, principiul permanenței metodelor, principiul continuității activității, principiul independenței exercițiilor, principiul intangibilității bilanțului de deschidere al unui exercițiu și principiul necompensării². Pe lângă principiile definite explicit, din reglementările contabile se desprind și altele, printre care principiul costului istoric. De asemenea, putem invoca și prezența discretă a principiului importanței relative. Pe acesta din urmă îl putem interpreta în sensul că o muncă de contabilitate se efectuează numai dacă informația care rezultă este semnificativă în raport cu obiectivul de imagine fidelă (și mai ales dacă valoarea acestei informații depășește costul obținerii ei). O aplicare a importanței relative o reprezintă, de exemplu, funcțiunea contului 4428 „Taxa pe valoarea adăugată neexigibilă” care poate primi în debit taxa neexigibilă aferentă cumpărărilor (care este o creanță) și, în credit, taxa neexigibilă aferentă vânzărilor (care este o datorie) și taxa inclusă în prețul de vânzare cu amănuntul al mărfurilor din stoc atunci când evaluarea lor se face la acest nivel. Această soluție este acceptată datorită semnificației reduse a urmării separate a diferitelor categorii de taxă neexigibilă. Acest raționament se aplică și altor conturi „bifuncționale” și ale căror denumiri încep, de multe ori, cu „Alte creanțe și datorii...”. Ar fi însă de dorit ca, în reglementările contabile, să se precizeze în mod explicit această opțiune.

Prudența în contabilitate și în fiscalitate

În domeniul disciplinelor care au ca obiect de studiu întreprinderea, termenul de prudență s-a „strecurat” pentru a ajuta la reflectarea unei părți a realității specifice acestui domeniu al mișcărilor de valori și pentru a oferi un instrument suplimentar și complementar pentru o mai bună gestiune a organizațiilor. Manifestarea prudenței în domeniul gestiunii întreprinderii este rezultatul practicii profesioniștilor din domeniile contabil și financiar și este recunoscută astăzi ca un principiu de contabilitate.

O definiție a prudenței, înaintea abordării aspectelor ei contabile sau fiscale, poate fi următoarea: „atitudinea de spirit a celui care, reflectând la consecințele actelor sale, își ia toate măsurile pentru a evita erorile și neplăcerile posibile, se abține de la tot ceea ce ar putea fi sursă de neajunsuri”. Preluarea în contabilitate a conceptului de prudență a modificat oarecum forma definiției, punând accentul pe aspectele specifice acestei discipline. Astfel, în planul contabil francez, prudența este definită ca o „apreciere rezonabilă” a faptelor, astfel încât să se evite riscul de transfer în viitor al incertitudinilor prezente, susceptibile de a greva patrimoniul și rezultatele întreprinderii”³.

Principiul prudenței, recunoscut de jurisprudență încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea,

¹ Ministerul Finanțelor Publice, *Sistemul contabil al agenților economici*, Ed. Economică, București, 1994, p.26.

² Reglementările contabile armonizate, vol. I, editat de Ministerul Finanțelor Publice, Ed. Economică, 1999, pp.30-31.

³ Pham D., "Principes comptables fondamentaux", în *Encyclopedie de gestion*, sous la direction de P. Joffre et Y. Simion, Economica, Paris, 1989, p. 2229.

ocupă un loc important în practica de contabilitate și în prezent este recunoscut în mod explicit și în normele contabile. Într-o primă interpretare, acest principiu își găsește aplicarea la inventarierea elementelor patrimoniale, în tratarea diferențelor favorabile și nefavorabile de valoare. Astfel, dacă, de regulă diferențele favorabile de valoare *trebuie* să fie constatate în contabilitate pe seama cheltuielilor. Însă prudența, ca principiu, trebuie să se manifeste pe toată durata exercițiului financiar, ca o atitudine constantă a profesionistului contabil. Chiar dacă acest principiu apare în normele contabile din toată lumea, importanța sa variază sensibil în funcție de particularitățile fiecărui sistem în parte, având, așa cum am văzut, un rol principal (ca în Germania, Franța, Elveția, Belgia, Italia, Spania, Japonia) sau, dimpotrivă, rezervându-i-se un loc secundar în cadrul sistemului de informații al contabilității (ca în SUA, Marea Britanic, Olanda, Australia, țările scandinave⁴).

Implicațiile fiscale ale principiului prudenței sunt evidente: cheltuielile care se înregistrează pentru constatarea depreciilor sau riscurilor probabile diminuează rezultatul și implicit impozitul pe profit. În același timp, asimetria caracteristică prudenței contabile face ca, la același rezultat, să nu se adauge veniturile probabile. În acest context, dacă toate cheltuielile generate de aplicarea principiului prudenței ar fi recunoscute și acceptate ca deductibile din punct de vedere fiscal, atunci s-ar putea spune că statul participă activ, alături de acționari, la acoperirea riscurilor la care este supusă întreprinderea. Pentru a stăpâni această stare de lucruri, reglementările de natură fiscală sunt uneori restrictive în ceea ce privește implicațiile prudenței, limitând drastic deductibilitatea cheltuielilor cu provizioanele. Regula contabilă nu mai coincide, așadar, cu regula fiscală și pentru respectarea imaginii fidele, contribuabilul ar trebui să aplice, cu curaj și consecvență, principiul prudenței. Rezultatul contabil astfel obținut nu este acceptat de fisc și, pentru determinarea rezultatului fiscal sunt necesare corecții specifice extracontabile (se poate chiar ajunge la situații în care rezultatul fiscal să fie profit, în timp ce rezultatul contabil este pierdere).

Putem spune că abordarea fiscală este mult mai optimistă decât abordarea contabilă a pierderilor și riscurilor probabile. Se identifică aici și preocuparea statului de a descuraja întreprinzătorul ca, printr-o interpretare mai largă a principiului prudenței, să constituie resurse oculte sau să se sustragă nejustificat de la plata unei pari din impozitul pe profit. În același timp, este clar că, în cele mai multe întreprinderi românești și nu numai, ca urmare a conectării contabilității cu fiscalitatea, nu se înregistrează decât provizioanele deductibile și nici acelea întotdeauna. Explicația acestui comportament de supunere față de fisc poate fi găsită și într-o anumită lipsă de experiență a contabililor precum și în teama lor aproape instinctivă de a nu greși prea tare față de fisc.

Astfel, conform reglementărilor contabile românești, în contabilitate se vor înregistra, dacă este cazul, următoarele categorii de provizioane, ca urmare a aplicării principiului prudenței:

- pentru riscuri și cheltuieli: pentru litigii, pentru garanții acordate clienților, pentru pierderi din diferențe de curs valutar, pentru cheltuieli de repartizat pe mai multe exerciții și alte provizioane pentru riscuri și cheltuieli;
- pentru depreciere: imobilizărilor, stocurilor și a producției în curs de execuție, creanțelor, ridurilor de plasament (acestea din urmă numite și investiții financiare în cadrul general de întocmire și prezentare a situațiilor financiare elaborat de comitetul pentru standardele de contabilitate internaționale – IASC⁵)

Provizioanele reglementate, prezentate în aceleași norme, se constituie mai degrabă ca urmare a unor reglementări de natură fiscală și nu neapărat în virtutea principiului prudenței.

Reglementările fiscale vin și limitează deductibilitatea provizioanelor după cum urmează:

- provizioane pentru clienți neîncasați, în cazul declarării falimentului acestora;
- provizioane pentru garanții de bună execuție a contractelor externe, acordate producătorilor și prestatorilor de servicii, în cazul exporturilor complexe;
- provizioane pentru garanții de bună execuție, acordate clienților conform clauzelor contractuale, pentru efectuarea remedierilor în perioada de garanție.

⁴ Haller, A., "Comparaison du traitement comptable de certains elements particuliers", în Raffournier, B., Haller A., Walton P, op. Cit. Pp. 406-407.

⁵ *Cadrul general* este publicat de Ministerul Finanțelor Publice, Ed. Economică, București, 1999.

Implicații fiscale ale independenței exercițiilor

Viața întreprinderii este împărțită, din punct de vedere contabil, în perioade de timp egale (de cele mai multe ori de câte 12 luni), numite exerciții contabile. În România, exercițiul contabil și cel fiscal încep la 1 ianuarie și se termină la 31 decembrie. La sfârșitul fiecărui exercițiu este obligatorie punerea în evidență a situației financiare, a patrimoniului și a rezultatelor. Trebuie subliniat caracterul artificial al acestei împărțiri⁶, deoarece operațiunile care dau conținut întreprinderii se desfășoară și se succedă fără întrerupere. De aici și problema, uneori deosebit de spinoasă, a stabilirii exercițiului căruia îi aparține un fapt contabil.

Profitul fiscal sau profitul impozabil este beneficiul realizat de întreprindere în cursul perioadei de gestiune. În România, conform prevederilor legale⁷, profitul impozabil se calculează și se evidențiază lunar, cumulat de la începutul anului (chiar dacă plata lui are loc trimestrial). Consecința acestei prevederi legale, în planul tehnicii contabile, este că în fiecare lună trebuie puse față în față eforturile cu efectele corespunzătoare. Cheltuielile calculate, precum și cheltuielile care se înregistrează mai rar dar care se referă și la alte perioade trebuie împărțite astfel încât să fie luate în calcul rezultatul lunilor în care se produc efectele lor, după cum și veniturile trebuie să aparțină lunii în care se fac eforturile pentru obținerea lor. Legea nr. 571/2003⁸, care reglementează din punct de vedere fiscal această materie, stipulează că „pentru determinarea profitului impozabil, cheltuielile sunt deductibile numai dacă sunt aferente veniturilor”. Astfel, principial, regula fiscală nu diferă de regula contabilă. Există însă și excepții care se referă de exemplu la provizioane și la deductibilitatea lor, reglementările legale⁹, stabilind faptul că sunt cheltuieli nedeductibile „sume utilizate pentru constituirea sau majorarea rezervelor și provizioanelor peste limita legală...”. Așadar, nici o altă categorie de provizioane decât acestea, la care se adaugă posibilele provizioane reglementate și provizioanele pentru cheltuieli de repartizat pe mai multe exerciții. Or, regula contabilă precizează că aceste provizioane se referă la „cheltuielile cu reparațiile capitale eşalonate, potrivit programului, pe mai multe perioade, precum și cheltuielile cu reparațiile curente, reviziile tehnice și alte cheltuieli de la unitățile sezoniere și parțial sezoniere”¹⁰. Constituirea provizioanelor pentru cheltuieli de repartizat pe mai multe exerciții se face înainte de efectuarea reparațiilor pe care le anticipează. Raționamentul contabil care conduce la acest tratament este cel potrivit căruia, de rezultatele cheltuielilor cu reparațiile nu beneficiază numai exercițiul (sau perioada) în care se realizează efectiv aceste cheltuieli, ci și alte exerciții (sau perioade). Astfel, resursa pentru acoperirea acestor cheltuieli se constituie începând cu momentul din care putem fi siguri că ele sunt necesare și vor fi efectuate, singura necunoscută fiind valoarea lor exactă. Rezultatul contabil al exercițiilor (lunilor) anterioare efectuării cheltuielilor este, așadar, influențat cu o parte din aceste cheltuieli. Din punct de vedere fiscal, așa cum am văzut mai sus, nu se acceptă deductibilitatea lor fiscală, ea fiind posibilă în momentul efectuării cheltuielilor sau, eventual, ulterior, prin mecanismul cheltuielilor anticipate.

Așadar, putem spune că intervenția fiscalității distorsionează, într-o anumită măsură, aplicarea în contabilitate a principiului independenței exercițiilor și că, în orice caz, în fiscalitate, aplicarea acestui principiu se face cu o anumită inconsecvență.

Reguli fiscale și cost istoric

Preluând recomandările directivelor europene și profitând de experiența țărilor occidentale (îndeosebi Franța) în domeniu, normalizatorii români au reiterat, în reglementările contabile, principiul costului istoric (acest principiu poate fi regăsit și în doctrina și practica de specialitate dinainte de 1994) precizând că „la data intrării în patrimoniu, bunurile se evaluează și se

⁶ Pham D., op. Cit. p. 2230.

⁷ Ordonanța Guvernului nr. 70/1994 privind impozitul pe profit, republicată, M.O. nr. 40/12.03.1997.

⁸ Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal, M. Of. nr. 927/23.12.2002.

⁹ Idem

¹⁰ Ministerul Finanțelor Publice, *Sistemul contabil al agenților economici*, Ed. Economică, București, 1994, p. 26.

înregistrează în contabilitate la valoarea de intrare, numită și valoare contabilă ...”¹¹ și „la data ieșirii din patrimoniu sau la darea în consum, bunurile se evaluează și se scad din gestiune la valoarea lor de intrare”¹². Începând, timid, cu 1999 și, din ce în ce mai intens, din 2000, armonizarea cu normele contabile internaționale va aduce unele modificări, în sensul că apare posibilitatea aplicării unor tratamente contabile alternative vizând îndeosebi costul istoric¹³.

Putem defini principiul costurilor istorice drept cel potrivit căruia elementele patrimoniale se evaluează, la intrarea în perimetrul contabil, la valoarea de intrare și rămân, în contul de gestionare, evaluate la acest nivel până la ieșirea lor din patrimoniu (cu excepția aplicării unui tratament alternativ, de exemplu reevaluarea). În planul tehnicii contabile, acest principiu se traduce prin regula generală bine cunoscută potrivit căreia în debitul și în creditul conturilor, înregistrările se fac la același nivel de preț. Această obligație a păstrării în contabilitate a valorii de intrare (numită și valoarea contabilă sau cost istoric) are drept consecință intervenția conturilor rectificative (armonizări și provizioane) atunci când, la inventariere, se constată deprecieri reversibile sau definitive. De asemenea, dacă la intrare, în contul de gestionare, înregistrarea se face la un nivel diferit de valoarea de intrare reală (la costuri prestabilite), atunci costul istoric se recompune cu ajutorul conturilor de regularizare.

Implicațiile fiscale ale principiului costului istoric pot fi puse în evidență dacă cercetăm conținutul acestei valori de intrare. De regulă, valoarea contabilă se compune din elemente printre care se regăsesc și cheltuieli, în sens contabil, adică sume care au fost înregistrate sau care puteau fi înregistrate în conturile din clasa 6. Ori, în fiscalitate, când spunem cheltuieli, ne interesează imediat deductibilitatea lor - ponderea și momentul de realizare ale acestora. Deoarece un obiectiv al gestiunii fiscale a întreprinderii este diminuarea sarcinii fiscale sau, dacă aceasta nu este posibilă, amânarea ei în timp, atunci putem să ne propunem ca, la intrarea în patrimoniu, o parte cât mai mare din cheltuielile care pot fi cuprinse în valoarea de intrare să fie deductibilă imediat și integral, prin considerarea lor ca fiind cheltuieli ale perioadei. Includerea lor în cost ar însemna amânarea acestei deductibilități până la ieșirea din patrimoniu (în cazul stocurilor) și, respectiv, până la înregistrarea amortizării, în cazul imobilizărilor.

Continuitatea activității și perspectiva fiscală

În viața unui organism economic, continuitatea activității este considerată „normalul”. Aceasta legitimează, la întocmirea documentelor de sinteză, aplicarea unor metode și reguli precum: repartizarea cheltuielilor pe mai multe exerciții, amortizările și provizioanele, reportul deficitelor. Lipsa continuității reprezintă, în mod evident, excepția în viața oricărei organizații și se concretizează în dizolvare urmată de lichidare. Ea presupune și regândirea metodelor de evaluare folosite până atunci, cu influențe evidente asupra patrimoniului, rezultatelor și situației financiare. Perspectiva fiscală se modifică și ea, obligațiile fiscale îmbrăcând forme specifice.

¹¹ Idem p. 21.

¹² Idem p. 21.

¹³ Vezi *Reglementările contabile armonizate..* p. 37.